

Dr. PARÁDI József (szerk.): Szakmai beszámoló
„Conditio decrescit, vulgata scientia crescit” (Az elrejtett
tudás csökken, a másokkal közölt gyarapszik)
2009. VIII. 02. – 2009. VIII. 08.
LdV – HU – 09 – VEP – 3030

A Német Szövetségi Köztársaság Brandenburg tartományának Oránienbugban működő rendőr szakfőiskoláját azért választottuk mobilitásunk célintézményévé, mert SCHWERIN gróf, aki az oránienburgi rendőr szakfőiskola rendvédelem-történeti intézetének vezetője pozícióját töltötte be 2009. nyaráig, a nyugdíjba vonulásáig – 2008 őszén előadást tartott Tudományos Társaságunk őszi konferenciáján. Előadásában a – budapesti helyszínnel megrendezett – konferencia hallgatóságát arról tájékoztatta, hogy Németországban jelentős történelmi feltáró munka folyik a rendvédelem-történet szakterületén, nevezetesen a német rendvédelemnek a nemzeti szocialista állam időszakára eső történetét vizsgálják. Több szempontból is kíváncsún tartottuk a német kollegák feltárási eredményeivel való megismerkedést.

- A német és a magyar nyelvterület rendvédelme hagyományosan hatott egymásra. A nyugat-európai rendvédelem újdonságai általában a német nyelvterület közvetítésével érkeztek a Kárpát-medencébe.

- A szövetségi státuszról és a hagyományokból fakadóan a magyar és a német rendvédelem között nem volt rossz viszony a német állam nemzeti szocialista időszakában sem.

- Ismereteink szerint a német rendvédelem-történeti oktatás neuralgikus pontja volt a nemzeti szocialista időszak. Ebből adódóan a – szakmai múltját gondosan ápoló – német rendvédelmi közegben a képzésnek a rendvédelem-történettel foglalkozó része háttérbe szorult.

- A magyar rendvédelmi képzésben, a rendvédelem-története oktatásra fordított képzési idő gyarapítására irányuló indítványaink konszolidált ellenérveinek egyike az volt, hogy ezzel a témakörrel a németek sem foglalkoznak alaposabban.

- A brandenburgi rendőr szakfőiskola – a tartományonként működő rendőr szakképzési intézmények között – azon szervezetek közé tartozik, amely rendvédelem-történet oktatására szakosodott, önálló szervezeti egységgel rendelkezik.

A németországi rendvédelem-történeti projekt egyik vezetője az a SCHWERIN gróf, aki a brandenburgi rendőr szakfőiskola rendvédelem-történeti intézetének a vezetője. A program kivitelezésében az intézet is szerepet vállalt.

A brandenburgi rendőrszakfőiskola rendvédelem-történeti intézete lényegében a hagyományos értelemben vett tanszékként működik, ahol oktató- és kutatómunka egyaránt folyik. A tisztképzés hároméves időszakát alapul véve, 2700 összóramenységgel számolva, a tanszék 1,11 %-át fedi le a rendvédelem-történeti képzés. Az alapképzés (a magyarországi tiszthelyettes képzésnek megfelelő oktatás) és a továbbképzések is tartalmaznak rendvédelem-történeti oktatási modulokat, amelyeknek az óraszámja ugyan alacsonyabb, azonban a kurzus óramennyiségéhez viszonyítva a százalékos arányuk magasabb. A rendvédelmi képzés különböző szintjein tehát a rendvédelem-történeti oktatás jelen van.

A brandenburgi rendőr szakfőiskola képzési rendszerében a rendvédelem-történeti oktatás célja a szakmaismeretek szakmatörténeti részének interpretálása, ezzel biztosítva a szakmai intelligencia hivatástörténeti ismeretanyagát. Ennél nagyobb jelentőséget tulajdonítanak azonban a hallgatók identitástudata kialakításának és fejlesztésének. Álláspontjuk szerint kellő identitástudat nélkül nem várható el színvonalas szakmai munka. A brandenburgi kollegák alapvetően nem lexikális ismeretanyag gyarapítására törekszenek, hanem a szakterületorientált szemléletmód és szellemiség érzésének a kialakítására a szakmatörténet bemutatása által. Természetesen ez sem képzelhető el a legalapvetőbb ismeretek elsajátítása nélkül, azonban a hangsúlyt nem a lexikális ismeretek elsajátítására helyezik.

A mobilitás során a magyar csoportnak alkalma nyílt megismerkednie a jelenlegi helyzet mellett a rendvédelem-történeti projekt eredményeivel, és annak a rendvédelem-történeti képzésre prognosztizálható hatásaival is.

Tisztában voltunk azzal, hogy a német állam szövetségi felépítéséből fakadóan a helyzet némileg eltér a magyarországitól. A második világháború óta a német tartományok önálló rendőrségekkel rendelkeznek, ellentétben a haderővel, amely szövetségi szervezet. A tartományi rendőrségek személyi állománya hivatalnoknak minősül, így katonai alá- és fölérendeltségi viszonyok a rendőrségekben nem

működhetnek. A rendőrség tagja nem katonai, hanem rendőri rangrendszerben tevékenykednek. A szövetségi kormánynak – az alkotmányvédő szervezet mellett – két közvetlen irányítású rendvédelmi szervezet van, a Szövetségi Bünyügyi Hivatal és a volt nyugatnémet határőrségből átalakított Szövetségi Rendőrség, amelynek a hatáskörét az államszövetség egészére kiterjedő kompetenciájú feladatköröket helyeztek, mint például a vasúti rendőrség.

A jelenlegi német rendőrségek belső függelmi viszonyrendszere – amelynek a második világháború utáni kialakításakor a nemzetiszocialista korszakot megelőző korszakot tekintették az egyik mintának – lényegében megegyezik az 1944 előtti magyar rendőrségben alkalmazott függelmi rendszerrel. Nevezetesen a magyar rendőrségnél is önálló rendőri rangrendszer működött, több – egymásra épülő – rangcsoport összességéként. Egy-egy rangcsoportra pedig – a katonai mintát követve – három egymás felett álló rendőri rang tartozott. A magasabb rangcsoportba való bejutást magasabb iskolai végzettség megszerzéséhez kötötték. A rangcsoporton belüli előmenetel pedig a szolgálati időtől függött. A rendőrtiszti rangcsoportokat, illetve rangokat pedig az állami alkalmazottak fizetési osztályaiba sorolták, így a fizetések és a juttatások azonosak voltak. A fegyveres szolgálatból fakadó nehézségeket pedig pótlék formájában honorálták. Lényegében ilyen rendszer működik ma Németországban.

Ezen a többé-kevésbé egységes kereten belül, azonban valamennyi tartománynak önálló rendőrsége van. A tartományok rendőrségeik személyi állományának képzését, illetve továbbképzését önállóan valósítják meg. Ez alól kivételt a tartományi rendőrségek élén álló felsőrendőri vezetők képzése jelent, amelyet a münsteri rendőrákadémia, illetve a bolognai folyamat részeként ma már a münsteri rendőrákadémia utódként az akkreditálás stádiumában működő münsteri rendőregyetem valósít meg. A münsteri rendőr oktatási intézmény a szövetségi kormány kompetenciájába tartozik. A tartományok adottságaiak függvényében valósítják meg a rendőrképzést. Egyes tartományokban a magyar fogalmak szerint tiszthelyettesi és tiszti képzést egy objektumban és szervezetben természetesen külön kurzusokban valósítják meg. Más tartományokban a két képzési forma helyszíne és szervezete is elkülönül.

A németországi rendőrségek tisztképzése is változatos módon valósul meg. A második világháború utáni fejlődés részeként a rendőrtisztképzés a felsőfokú szakképzés keretei között alakult ki. A bolognai folyamat hatásaként azonban egyes tartományokban a felsőoktatás egyes alapképzéseiként akkreditáltatták a helyi rendőrtiszt képzést. A folyamat itt meg is szakadt, hiszen a mesterképzést a münsteri intézmény végzi és a rendőri témájú Ph.D. képzést is ide tervezik. Egyenlőre azonban a kísérletezés stádiumában van a rendőri tevékenység önálló tudományágként való elfogadtatása. Ezt egyetlen országban sem fogadták el a tudományos körök önálló tudományágnak.

A németországi rendőrségek, illetve rendőrtisztképzés tagolt helyzetébe illeszkedik a hivatástörténeti oktatás.

A Német Szövetségi Köztársaság szervezeti felépítése, illetve a szövetségi jellegből fakadó finanszírozási és egyéb nehézségek sokáig megnehezítették az egész németországi rendőrségre kiterjedő komplex feltárást. A tartományok rendvédelem-története jól feldolgozott, és gazdag irodalommal rendelkezik. A feltárások többnyire a XIV. századig nyúlnak vissza. A témakörrel foglalkozó kutatók általában egy-egy szakterületre specializálódtak, illetve egy-egy korszaknak egy-egy tartományra vonatkozó rendvédelem-történetét művelik. Ebből fakadóan a rendvédelem-történet körébe tartozó szellemi alkotóműhelyek is hasonló tartalommal működnek. Ezt a helyzetet felismerve fogtak össze a tartományi kormányok a szövetségi kormánnyal és közösen finanszírozott programot hoztak létre a nemzetiszocialista német állam centralizált formában működő rendőrsége történetének kutatása céljából. A projektbe a finanszírozó kormányok a gazdasági helyzetük függvényében vállaltak részesedést. Összességében 1,3 millió euró támogatást kapott a projekt. A projektet a finanszírozó szervezetek képviselőiből álló bizottság felügyeli. A tartalmi oldal tekintetében pedig a németországi egyetemek történész professzorai köréből felkért grémium véleményezi a munkát. A kutatást történészek végezték, illetve végzik. A kutatási eredményeket publikálni fogják és kiállítás formájában is közkinccsé kívánják tenni. Ezt követően kerülhet sor az új eredményeknek a képzésbe történő bevonására. A kiállítás megvalósítását 2011-re tervezik.

A német kollegák igyekeztek alapos tájékoztatást nyújtani a kutatási eredményekről. A kutatók nyilvánvalóan alapos és körültekintő munkát végeztek. Magyar szemmel vizsgálva a tényeket és azokból levont konklúziókat két hipotézist erősen vitathatónak tartunk.

A rendvédelemben a militarizmus jelenlétét eleve mint helytelen körülményt és a visszaélések megalágyaként vezették fel a bennünket tájékoztató kutatók. Ez a konklúzió azonban elfogadhatatlan, mivel más országokban évszázadok óta állnak a katonai függelmi viszonyok szerint működő rendvé-

delmi szervezetek a polgári demokráciák szolgálatában, kiváló eredményeket produkálva. Természetesen nem azt vitatjuk, hogy a korabeli német rendőrséget militáns szellemiséggel működtették. Helytelennek gondoljuk azonban azon következtetést, mely szerint a militarizmus volt az oka a németországi rendőrségek nemzetiszocialista irányítás alá vonásának. Álláspontunk szerint a katonai függelmi viszonyrendszer szerint működő testületek a rendfenntartás egy formáját valósítják meg, amely sem nem jobb sem nem rosszabb más formánál, egyszerűen más. A militáns és az antimilitáns függelmi viszonyrendszer szerint működő rendvédelmi szervezetek egyaránt működhetnek jól és rosszul is. A helyi történelmi hagyományok határozzák meg, hogy mely országban milyen jellegű rendvédelmi struktúra alakult ki.

Doktrínér megközelítésnek gondoljuk a rendvédelem-történet olyan szellemű vizsgálatát, amely a rendvédelmi testületek függelmi viszonyrendszere szerint igyekszik kategorizálni és minősíteni a szervezeteket.

A nemzetiszocialista német állam rendőrségét, mint szervezetet és annak tagjait bűnösnek tartó felvetést is elhibázottnak tartjuk.

Nyilvánvalóan helyes a rendőrség kötelékében létrehozott – mai fogalmaink szerint – terroralakulatok történetének a feltárása, tevékenységük bemutatása. A kollektív felelősség elve gyakorlásának tekintjük azonban e felelősség kiterjesztését az egész testületre. Az is nyilvánvaló ugyanis, hogy mintegy 70 millió főnyi német állam rendvédelme összeomlott volna, ha a rendfenntartás szervezetei gyilkosokból és egyéb aberált személyekből állt volna. Álláspontunk szerint az tekinthető bűnösnek, aki valamilyen bűnt követett el. Nem helyes egy testülethez tartozás alapján vétkesnek tartani az ott foglalkoztatottakat. Úgy gondoljuk, hogy például a közlekedés-rendészet munkatársai még abban az esetben sem tekinthetők bűnösnek, ha a szállítmányok között időnként a deportáltak csoportjai is előfordultak. A projekt munkatársainak a felelősség kiterjesztésére irányuló igyekezete szerint például a magyarországi rendőrségnek a rendszerváltás előtti valamennyi tagját bűnösnek kellene tekinteni, hiszen a III/III-as osztály tagjai is rendőrök voltak.

A német kollegák ugyan nem mondták ki, azonban a megfogalmazásukból egyértelműen kiderült, hogy a korabeli német rendőrséget is bűnös szervezetnek tekintik, hasonlóan a gestapóhoz. Ezt sajátosság felfogásnak tartjuk, mivel a második világháború utáni demokratikus folyamatok kiindulásának az egyik pillérét a nürnbergi perek alkották. Ennek során, pedig a rendőrséget nem sorolták a vétkes szervezetek közé. Természetesen a történelemtudomány új kutatásai létrehozhatnak új eredményeket. Ezeknek az eredményeknek azonban bizonyíthatóknak kell lenniük. Márpedig a korabeli teljes német rendőrség vétkeségének a bizonyítása nem intézhető el azzal, hogy a szervezet kötelékében a nemzetiszocialista állam vezetői terroralakulatokat is működtettek.

Az alaphelyzetet azonban példaértékűnek tartjuk. Nevezetesen azt a szituációt, hogy a német állam különböző szervezetei összefogtak múltjuk egy szeletének feltárása és közkinccsé tétele érdekében. Magyar szemszögből vizsgálva különösen szimpatikus, hogy ez az összefogás nem pártorientált. A pártok képviselői a projekt felügyeltébe nem folynak bele. Az általunk is jelzett és bizonyára az általunk fel sem fedezett esetleges disszonanciák területén is várhatóak viták. Ezek azonban előreláthatóan szakmai, legfeljebb elvi de nem politikai természetű viták lesznek.

A projekt eredmények közkinccsé tételének egyik előre bejelentett csatornája a rendvédelmi szakképzés szakmatörténeti tananyagában történő megjelenítése. A kutatási eredmények tananyagbeli adaptációja nyilvánvalóan több éves periódus nyomán fog megvalósulni, szakmai viták eredményeként.

Szándékunkban áll e folyamatot figyelemmel kísérni és – amennyiben lehetőségeink és a német kollegák megengedik – részt venni a konklúziók kiértékelésében. Úgy gondoljuk ugyanis, hogy a Közép Európa térségében megvalósuló fejlődési tendenciák nem függetlenek egymástól. Az egyes országok kutatási eredményeiből levont következtetések függetleníthetetlenek teljes mértékben a térség más országaitól.

Együttműködési megállapodás létrehozását ajánlottuk fel a fogadó szervezet számára, mivel a korabeli német és magyar rendvédelem kapcsolatának a feltárása még gyerekcipőben jár, valamint szeretnénk tapasztalatokat szerezni a németek által kivitelezett projekt előkészítése és levezetése, továbbá az eredményeknek az oktatásban történő hasznosítása témájában. A fogadó intézmény indítványunktól nem zárkózott el, de arra kért bennünket, hogy legyünk türelemmel, mivel meg szeretnék várni a rendvédelem-történeti intézet új vezetőjének a kinevezését.

A németországi tanulmányút impressziói arra inspiráltak bennünket, hogy a rendvédelemért felelős szaktárca oktatási felügyeletét ellátó szervezete számára javasoljuk a hivatástörténeti képzésre irányuló koncepció létrehozását. A koncepció kialakításában Tudományos Társaságunk felajánlja részvételét, mivel a szakterület művelése és oktatása szakembereinek döntő többsége társadalmi szervezetünk tagja.

1. Álláspontunk szerint politikai prekonceptióktól mentes, a tudomány eredményeit, tükröző koncepció kialakításának van értelme.

2. Úgy tűnik, hogy Magyarországon annak a rögzítése is szükséges, hogy a rendvédelem-történeti oktatás a képzés elengedhetetlen része, mivel egységes identitás tudat nem képzelhető el a szakmatörténet alapvető ismeretinek hiányában. Az eredményes működés megvalósításához az elődök pozitív és negatív tapasztalataira egyaránt szükség van. Véget kell vetni annak a gyakorlatnak, hogy egyes vezetők a képzés tartalmának módosításával, a hivatástörténeti oktatás átszabásával igyekeznek maguknak vélt vagy valós jó pontokat szerezni.

3. A tiszthelyettes és a tisztképzés hivatástörténeti képzésének egymásra épülését is célszerű kialakítani.

4. Indokolt a hivatástörténeti oktatást megvalósítók felkérését a szakterület művelésének az eredményeihez kötni. Az utóbbi évek azon gyakorlata, hogy a hivatástörténeti oktatók e feladatokat más teendők végzése mellett valósítsák meg nem vált a képzés előnyére, mint ahogyan a hivatástörténeti szervezeti egységeknek, más szervezeti egységekkel történő összevonása is tévútnak bizonyult.

5. A németországinál előnyösebb helyzetben vagyunk, hiszen már a kilencvenes években létrehoztuk a magyar rendvédelem-történet tananyagát, mely a szerzők tudományos fokozatszerző eljárás során sikeresen megvédett disszertációiból jött létre. Magyarországon lényegében kimunkált tananyag áll rendelkezésre. Alapvetően nem kutatási feladatokat, hanem oktatásigazgatási teendőket indokolt megvalósítani, mint például azt, hogy hol húzódjon a rendvédelmi képzési szintekben a hivatástörténeti oktatás határa, és a modulok hogyan épüljenek egymásra, vagy a tananyagban milyen súllyal legyen jelen a szakmatörténet stb.

6. A magyarországi tapasztalatok és a német minta alapján indokoltnak tartjuk olyan szakmai grémium létrehozását, amelynek a tagjai a rendvédelem-történet művelése terén tudományos fokozatot szerzett személyek és függetlenek a hivatali hierarchiától, döntéseik viszont megkerülhetetlenek az oktatási szervezetek vezetői számára.

Mivel a magyar rendvédelmi képzés hivatástörténeti oktatásában jóformán csupán a tananyag szilárd, ám azt is differenciáltan oktatják, javasoljuk a jelzett felvetések mentén a témakör megvalósítását, a szakterület oktatási kompetenciájának a kidolgozását, amelynek kialakításában a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság felajánlja részvételét.